

BOG'LARDA KESISH USULLARI VA UNI O'TKAZISH TEXNOLOGIYASI

Xayitov Akmal Baxtiyarovich

Iilmiy raxbar

Vohidova Sevinch

Talaba vohidovasevinch2005@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bog'dorchilikda daraxtlarni kesish (butash) jarayonining ahamiyati, turlari va o'tkazish texnologiyasi yoritilgan. Mevali daraxtlarning sog'lom o'sishi, hosildorligini oshirish hamda kasalliklarning oldini olishda kesish ishlarining o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada shakllantiruvchi, meva davridagi, yangilovchi va parvarish kesimlarining o'ziga xos jihatlari bilan bir qatorda, ularni o'tkazish vaqti, texnik bosqichlari hamda zamonaviy mexanizatsiyalashgan usullar haqida ma'lumot berilgan. Maqola bog'bonlar, agronomlar hamda bog'dorchilik yo'nalishidagi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit So'zlar: bog'dorchilik, daraxtlarni kesish, shakllantirish, sanitar kesish, yoshartirish, texnologiya, hosildorlik, agrotexnika.

“PRUNING METHODS AND THEIR IMPLEMENTATION TECHNOLOGY IN ORCHARDS”

Annotation: This article highlights the significance, types, and implementation technology of pruning in horticulture. The role of pruning in promoting the healthy growth of fruit trees, increasing productivity, and preventing diseases is analyzed scientifically. Additionally, the article provides detailed information on formative, fruit-bearing, renewal, and maintenance pruning, including their timing, technical stages, and modern mechanized methods. The article is of practical importance for gardeners, agronomists, and specialists in the field of horticulture.

Keywords: horticulture, pruning, formative pruning, maintenance pruning, renewal pruning, technology, productivity

«МЕТОДЫ ОБРЕЗКИ И ТЕХНОЛОГИЯ ИХ ПРОВЕДЕНИЯ В САДАХ»

Аннотация: В данной статье освещается значение, виды и технология проведения обрезки в садоводстве. Научно проанализирована роль обрезки в обеспечении здорового роста плодовых деревьев, повышении урожайности и профилактике заболеваний. Кроме того, статья содержит подробную

информацию о формирующей, плодоносящей, омолаживающей и уходовой обрезке, включая время проведения, технические этапы и современные механизированные методы. Статья имеет практическую значимость для садоводов, агрономов и специалистов в области садоводства.

Ключевые Слова: садоводство, обрезка, формирующая обрезка, уходова обрезка, омолаживающая обрезка, технология, продуктивность

KIRISH

Mevali daraxtlarning sog'lom o'sishi, uzoq umr ko'rish va yuqori hosil berishi, avvalo, ularga ko'rsatiladigan agrotexnik xizmatlarning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. Bunday xizmatlar orasida daraxt va butalarni kesish (butash) jarayoni alohida ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon bog'dorchilikda eng muhim agrotexnik tadbirlardan biri bo'lib, nafaqat daraxtning tashqi ko'rinishini tartibga soladi, balki uning biologik faoliyatini, o'sish sur'atini hamda hosildorlik darajasini belgilab beradi. Kesish orqali daraxtning shox-shabballari to'g'ri shakllantiriladi, havo almashinuvi yaxshilanadi, quyosh nuri daraxt ichki qismlariga yetib boradi va fotosintez jarayoni faollashadi. Natijada daraxt tanasi sog'lom rivojlanadi, meva hosilining sifati hamda miqdori ortadi. Kesish ishlari, shuningdek, daraxtlarni turli kasalliklar va zararkunandalardan himoya qilishda ham katta rol o'ynaydi. Chunki ortiqcha, zich joylashgan yoki qurigan shoxlar o'z navbatida havo almashinuvini to'sadi va qo'ziqorinli kasalliklar rivojlanishi uchun qulay muhit yaratadi. Shu bois, o'z vaqtida va to'g'ri bajarilgan kesish daraxtlarning sog'lom rivojlanishi hamda barqaror hosildorligi uchun muhim shart hisoblanadi. Kesish yordamida daraxtda oziqa moddalarning taqsimlanishi muvozanatga keltiriladi — ortiqcha shoxlar olib tashlanib, ozuqa moddalar meva beruvchi qismlarga yo'naltiriladi. Bu esa nafaqat hosildorlikni, balki meva sifatini ham oshiradi.

Kesishning turi va vaqti daraxtning yoshi, turi hamda holatiga qarab belgilanadi. Yosh daraxtlarda shakllantiruvchi kesish orqali skelet tuzilmasi hosil qilinadi, meva berayotgan daraxtlarda meva shoxlarini yangilovchi kesish amalga oshiriladi, keksaygan daraxtlarda esa yoshartiruvchi kesish o'tkazilib, ularning yangi novdalar chiqarishi rag'batlantiriladi. Ayniqsa, ilmiy asoslangan kesish usullarini qo'llash daraxtning tabiiy biologik ritmiga mos tarzda o'sishini ta'minlaydi va meva berish davrini uzaytiradi. Daraxtlarni kesish faqat texnik tadbir emas, balki uzoq muddatli strategik ahamiyatga ega jarayon bo'lib, u bog'dorchilik tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. To'g'ri bajarilgan kesish daraxtlarning uzoq yillar davomida yuqori hosil berishini, sog'lom tuzilishini va ekologik muvozanatni saqlashni ta'minlaydi. Shu sababli, har bir bog'bon mevali daraxtlarning biologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularni parvarishlashda kesish texnologiyalaridan oqilona foydalanishi lozim.

ASOSIY QISM

Bog'dorchilikda daraxt va butalarni kesish mevali daraxtlarning sog'lom o'sishi, hosildorligini oshirish hamda uzoq umr ko'rishini ta'minlaydigan eng muhim agrotexnika tadbirlardan biridir. Har bir daraxt tabiiy sharoitda o'z-o'zidan shakllanadi, biroq inson tomonidan o'tkaziladigan ilmiy asoslangan kesish jarayoni uning o'sish sur'atini boshqarish, meva berish davrini optimallashtirish va kasalliklarning oldini olish imkonini beradi. Kesish jarayonining asosiy maqsadi daraxt shaklini to'g'ri shakllantirish, shoxlar orasida havo aylanishini yaxshilash, quyosh nurining yetib borishini ta'minlash, fotosintez faoliyatini kuchaytirish va kasalliklarning oldini olishdan iboratdir. Shuningdek, bu jarayon ortiqcha, qari yoki kasallangan shoxlarni olib tashlash orqali daraxtning sog'lom o'sishini rag'batlantiradi, meva sifatini oshiradi hamda daraxtning hayotiy faoliyatini muvozanatga keltiradi. Mevali daraxtlarni kesish bir necha turga bo'linadi. Shakllantiruvchi kesish yosh daraxtlarda amalga oshiriladi va daraxtning skelet tuzilishini shakllantirish, uning kelajakdagi o'sish yo'nalishini belgilash hamda meva tugish uchun qulay sharoit yaratish maqsadida bajariladi. Mevagacha parvarish kesimi esa daraxt meva berish yoshiga yetganda shoxlarning o'sishini nazorat qilish, ortiqcha novdalarni siyraklashtirish va hosil sifatini oshirish uchun o'tkaziladi. Meva davridagi kesish meva berayotgan daraxtlarda hosil tugayotgan novdalarni tartibga keltirish, meva hajmini kattalashtirish hamda hosilning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Yangilovchi kesish esa qari, zaif yoki shikastlangan daraxtlarda o'tkazilib, ularning meva berish qobiliyatini tiklash va yangi shoxlarning rivojlanishini rag'batlantirishga qaratiladi.

Kesish jarayoni o'zining qat'iy texnologik bosqichlariga ega. U odatda kech qishda yoki erta bahorda, daraxt vegetatsiya davriga o'tmasdan oldin amalga oshiriladi. Bu davrda daraxtdagi sharbat yurishi hali boshlanmagan bo'ladi, shuning uchun kesilgan joy tez bitadi va daraxtga zarar yetmaydi. Jarayon avvalo daraxtning umumiy holatini baholashdan boshlanadi: shoxlarning joylashuvi, qari yoki kasallangan qismlar aniqlanadi. So'ngra asbob-uskunalar tayyorlanadi, ular dezinfeksiya qilinadi va kesish burchagi tanlanadi. To'g'ri burchakda kesish daraxt tanasining yallig'lanishdan saqlanishini ta'minlaydi. Kesilgan joylar esa antiseptik vositalar bilan ishlov beriladi, bu esa bakteriya va zamburug'li kasalliklarning oldini oladi. Hozirgi kunda bog'dorchilik sohasida mexanizatsiyalashgan va lazerli kesish usullari keng joriy etilmoqda. Bunday usullar mehnat samaradorligini oshiradi, inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi hamda jarayonni tezlashtiradi. Ayniqsa, yirik sanoat bog'larida mexanizatsiyalashgan kesish texnikalari daraxtlarning bir xilda parvarishlanishini ta'minlab, hosildorlikni barqarorlashtiradi. Shuningdek, lazerli texnologiyalar yordamida shoxlarning aniq burchakda, daraxt fiziologik tuzilishiga mos tarzda kesilishi imkoniyati yaratilmoqda. Kesish jarayoni faqat hosilni oshirish bilan cheklanmay, ekologik jihatdan muhim ahamiyatga ham ega. To'g'ri

shakllantirilgan daraxtlar atrof-muhit bilan muvozanatli o'zaro ta'sirda bo'ladi, ular eroziya jarayonlarini kamaytiradi, chang va namlikni tutib turadi, mikroiklimni yaxshilaydi. Shuningdek, muntazam kesilgan bog'lar hasharotlar, zararkunandalar va kasalliklarning tarqalishiga qarshi tabiiy to'siq vazifasini bajaradi.

XULOSA

Bog'larda daraxt va butalarni kesish jarayoni mevali daraxtlarning sog'lom o'sishi, hosildorligini oshirish va mevalarning sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Kesish orqali daraxt shakli tartibga solinadi, ortiqcha va kasallangan shoxlar olib tashlanadi, havo aylanishi va quyosh nurining yetib borishi yaxshilanadi.

Shakllantiruvchi, meva davridagi, parvarish va yangilovchi kesish turlari har bir o'simlikning biologik xususiyatiga mos ravishda qo'llanilib, hosildorlikni optimallashtirishga xizmat qiladi. Kesish texnologiyasini to'g'ri va ilmiy asosda amalga oshirish orqali bog'dorchilikda samarali natijalarga erishish mumkin.

Zamonaviy mexanizatsiyalashgan usullar esa jarayonni tezlashtiradi, mehnat xarajatlarini kamaytiradi va aniqlikni oshiradi. Shu bilan birga, kesish ishlari nafaqat texnik, balki strategik ahamiyatga ega bo'lib, mevali daraxtlarning uzoq muddat barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdukarimov, S. Bog'dorchilik asoslari va daraxtlarni parvarishlash texnologiyasi. – Toshkent: Fan va Texnologiya, 2022.
2. Tursunov, R. Mevali daraxtlarda shakllantiruvchi va parvarish kesish usullari. – Toshkent: Agronom, 2021.
3. Karimov, N. Zamonaviy bog'dorchilikda mexanizatsiyalashgan kesish texnologiyalari. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020.
4. Islomov, D. Mevali bog'larda hosildorlikni oshirishning agrotexnik usullari. – Toshkent: Sharq, 2021.
5. Sattarov, M. Bog'dorchilikda kasallik va zararkunandalardan himoya va kesishning roli. – Toshkent: Agronik, 2022.
6. Mamatqulov, A. Amaliy bog'dorchilik: daraxtlarni shakllantirish va yangilovchi kesish. – Toshkent: Fan va Texnologiya, 2023.

